

FIZICA MEDIULUI: O Incursiune Spațio-Temporală în Misterele Universului

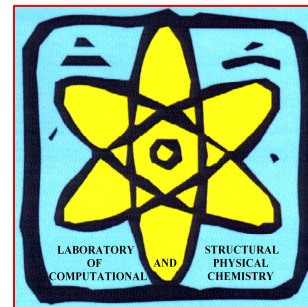
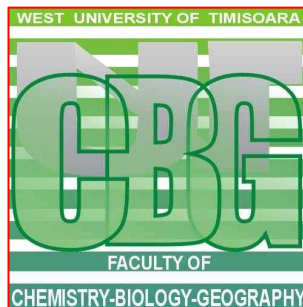
EVOLUȚIA STELARĂ. PITICELE ALBE

Conf. Dr. Mihai V. PUTZ

*Chemistry Department, West University of Timisoara,
Pestalozzi Street No.16, Timisoara, RO-300115, Romania;
E-mails: mvputz@cbg.uvt.ro or mv_putz@yahoo.com ;
Web: <http://www.mvputz.iqstorm.ro>*

*Member of American Chemical Society
Member of European Society of Mathematical Chemistry*

*Editor in-Chief of Int. J. Chem. Model. (at NOVA Publishers)
Editor in-Chief of Int. J. Environ. Sci. (at SERIALS Publishers)
Guest Editor & Editor of Int. J. Mol. Sci. (at MDPI Organization)*

Ciclul stelar

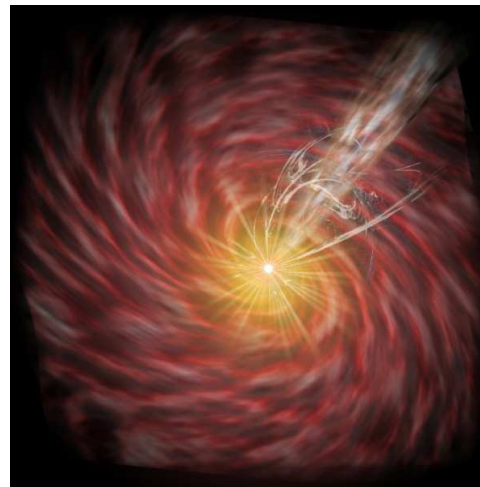
I. Nebuloasa pre- și inter- stelară

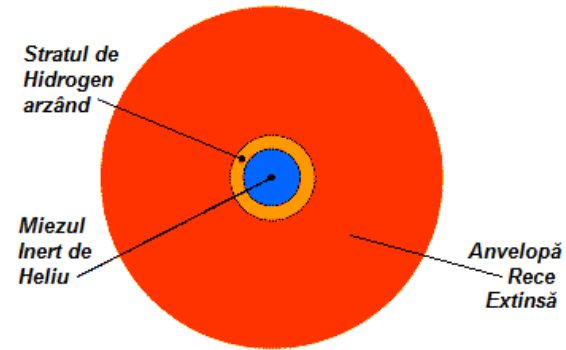
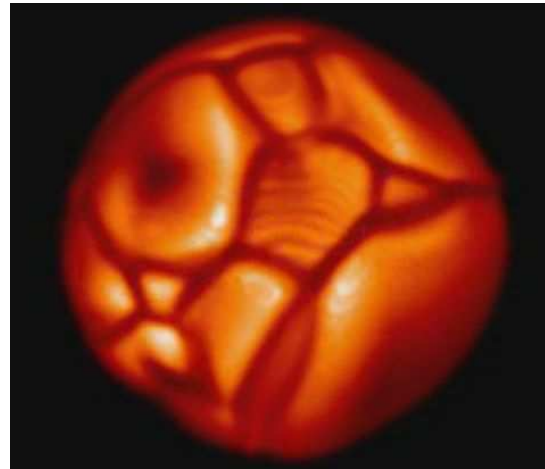
II. Stadiul proto-stelar.

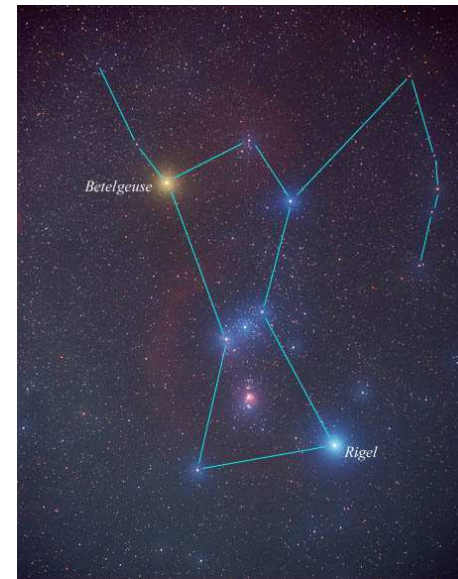
III. Stadiul stelelor din secvența principală (de tip Solar)

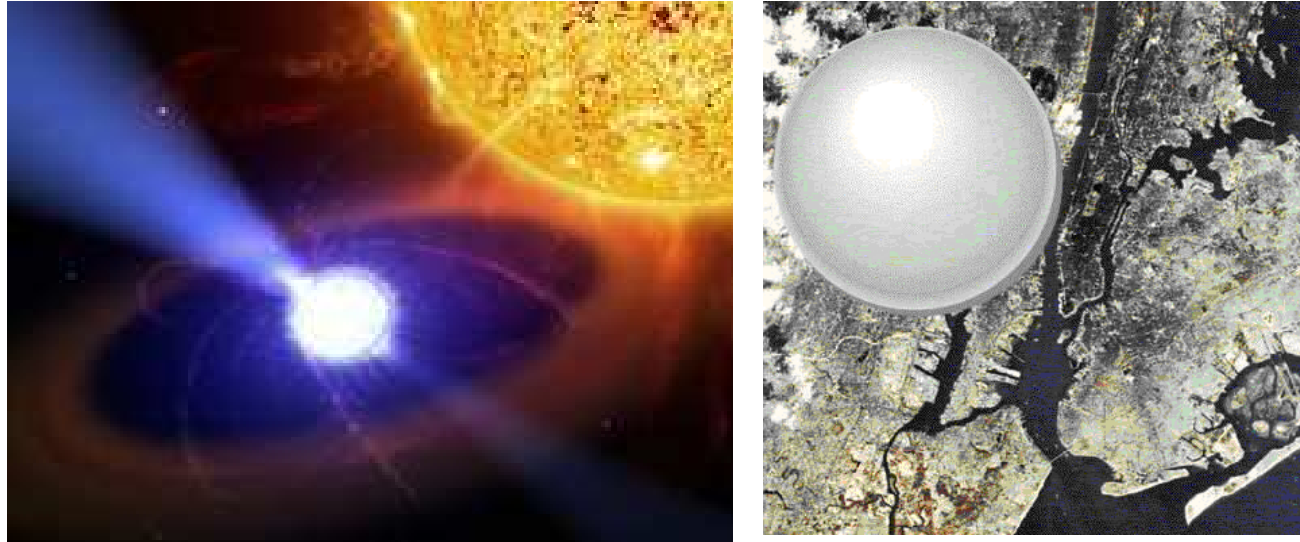
IV. Stadiul stelelor gigantice și supergigantice roșii.

V. Stadiul nebulei planetare

VI. Stadiul stelelor pitice albe

VII. Stadiul stelelor pitice negre

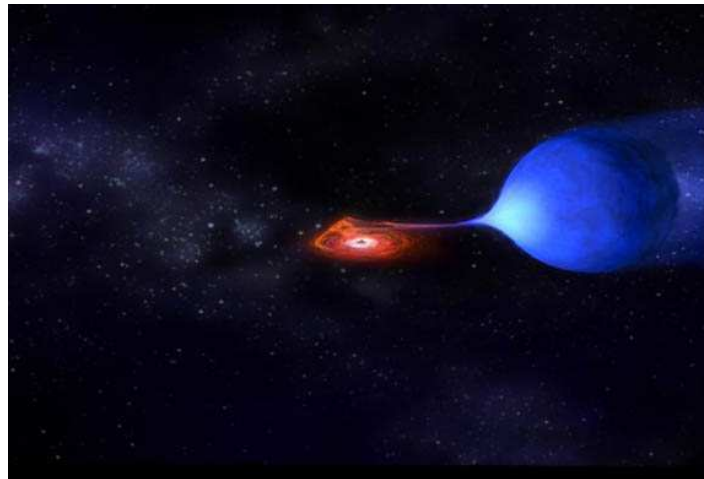

Fizica Mediului: Evoluția
Stelară. Piticele Albe

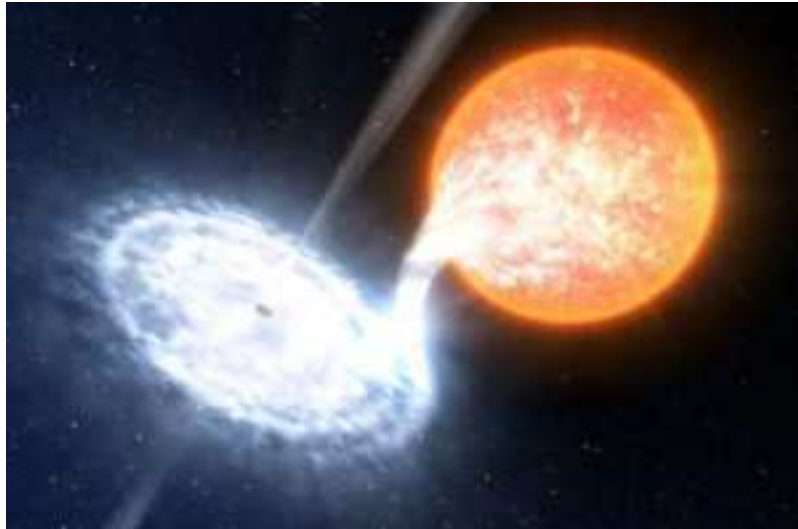
VIII. Stadiul NOVA & SUPER-NOVA

IX. Stadiul Stelelor Neutronicice & Pulsarilor

X. Stadiul Găurilor Negre (Black Holes)

$$m_{\text{inertiala}}^{\gamma} c^2 = h\nu_0 \Rightarrow m_{\text{inertiala}}^{\gamma} = \frac{h\nu_0}{c^2}$$

$$m_{\text{inertiala}}^{\gamma} = m_{\text{gravifica}}^{\gamma}$$

$$U = -\frac{GMm_{\text{gravifica}}^{\gamma}}{r} = -\frac{GMh}{rc^2} \nu_0$$

deplasare spre roșu gravitațională sau Einstein

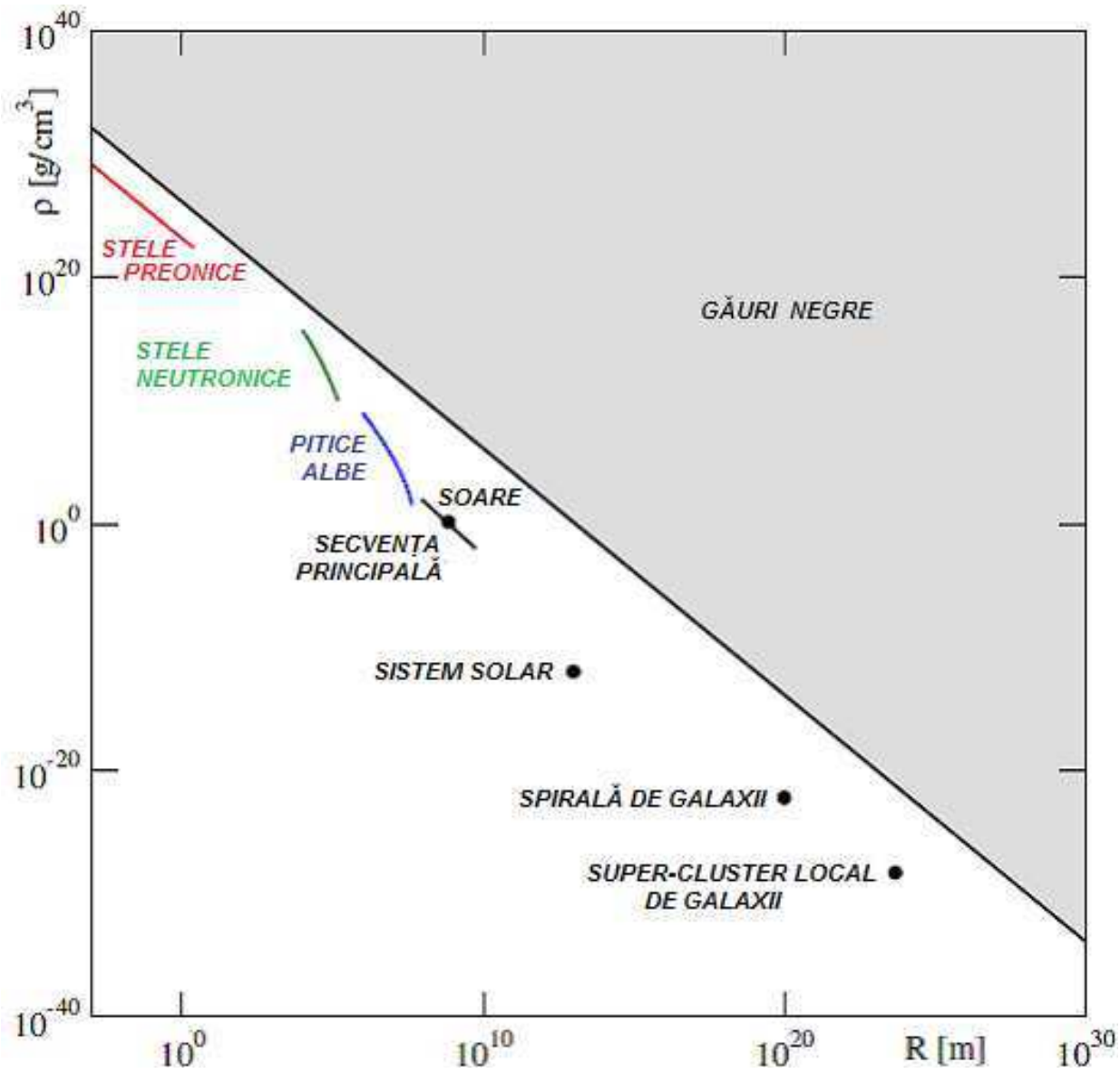
$$h\nu = \underbrace{h\nu_0}_{\text{miscare libera}} - \underbrace{\frac{GMh}{rc^2} \nu_0}_{\text{miscare in camp gravitațional}} \Rightarrow \nu = \nu_0 \left(1 - \frac{GM}{rc^2} \right)$$

$$h\nu_0 = \frac{GMh}{r_0 c^2} \nu_0 \Rightarrow r_0 = \frac{GM}{c^2}$$

$$R_{\text{Orizont}} = 2r_0 = \frac{2GM}{c^2} = \begin{cases} 9\text{km} \dots 3 \times M_{\text{Soare}} \\ 3\text{km} \dots 1 \times M_{\text{Soare}} \\ 9\text{mm} \dots 1 \times M_{\text{Pământ}} \end{cases}$$

$$\frac{\Delta\nu}{\nu_0} = -\frac{GM}{rc^2}$$

$$\frac{mv^2}{2} = \frac{GMm}{r} \Rightarrow v_{\text{evadare}} = \sqrt{\frac{2GM}{r}} \stackrel{v_{\text{evadare}}=c}{\Rightarrow} r = R_{\text{Orizont}} = \frac{2GM}{c^2}$$

Modelul fermionic degenerat al piticelor albe.

Pentru fixarea cadrului de lucru reamintim condițiile fizico-chimice dintr-o stea albă pitică: *pentru o compoziție aproape exclusivă de heliu în stare de plasmă, se pune problema determinării masei acesteia, față de masa Soarelui, 10^{33} g, și relația în raport cu raza sa, știind că temperatura centrală a stelei este de cca $T_{\text{Stea}}=10^7$ K (precum în Soare), iar densitatea de electroni ρ_e este de cca 10^{30} electroni/cm³, într-o comprimare extremă a stelei.*

Rezolvarea problemei se face în mai multe etape.

- I. Stabilirea comportării electronice în steaua pitică albă.***
- II. Explicitarea ecuației de stabilitate a stelei pitice albe***
- III. Calculul presiunii gazului de electroni degenerat.***
- IV. Discuția relațiilor masă-raza stelei degenerate.***

I. Stabilirea comportării electronice în steaua pitică albă.

$$\rho_e = \frac{N}{V} = \frac{1}{v}$$

$$p_F = \hbar \left(\frac{3\pi^2}{v} \right)^{1/3}$$

$$N = \frac{V}{v} = \frac{2V}{h^3} \left(\frac{4}{3} \pi p_F^3 \right)$$

$$\varepsilon_F \cong \frac{p_F^2}{2m_e} \cong \frac{\hbar^2}{2m_e} \frac{1}{v^{2/3}} = \frac{\hbar^2}{2m_e} \rho_e^{2/3} \cong 20 [MeV]$$

$$T_F = \frac{\varepsilon_F}{k_B} \cong 10^{11} [K] \gg T_{Stea} = 10^7 [K]$$

$$M = (m_e + 2m_p)N \cong 2m_p N \Rightarrow N \cong \frac{M}{2m_p}$$

$$V = \frac{4}{3} \pi R^3$$

$$v = \frac{V}{N} \cong \underbrace{\left(\frac{4}{3} \pi R^3 \right)}_V \underbrace{\left(\frac{2m_p}{M} \right)}_{1/N} = \frac{8\pi}{3} m_p \frac{R^3}{M}$$

II. *Explicitarea ecuației de stabilitate a stelei pitice albe*

- Presiunea gazului de electroni apare ca reacție la existența unui lucru mecanic extern ce ar confina masa stelară de la starea de dilatare infinită la cea prezentă cu volumul de rază R ; prin urmare are forma
- Self-energia gravitațională generează o energie pe baza interacțiunii mase stelare cu ea însăși

$$\int_{\infty}^R P_0 4\pi r^2 dr = -\frac{GM^2}{R}$$

$$P_0 4\pi R^2 = \frac{GM^2}{R^2} \Rightarrow \boxed{R^4 = \frac{1}{P_0} \frac{G}{4\pi} M^2}$$

III. Calculul presiunii gazului de electroni degenerat.

$$P_0 = -\frac{\partial E_0}{\partial V}$$

$$\begin{aligned}
 E_0(p) &= \sum_{|p| < |p_F|} \sqrt{(cp)^2 + (m_e c^2)^2} \\
 &= \frac{2V}{h^3} \int_0^{p_F} dp 4\pi p^2 \sqrt{(cp)^2 + (m_e c^2)^2} \\
 &= \frac{2V}{h^3} 4\pi n_e^4 c^5 \int_0^{p_F/m_e c^2} d\left(\frac{p}{m_e c}\right) \left(\frac{p}{m_e c}\right)^2 \sqrt{1 + \left(\frac{p}{m_e c}\right)^2} \\
 &= \frac{V}{h^3 \pi^2} m_e^4 c^5 \int_0^{x_F} dx x^2 \sqrt{1 + x^2}
 \end{aligned}$$

$$\frac{E_0}{N} = \frac{m_e^4 c^5}{h^3 \pi^2} v f(x_F)$$

$$f(x_F) = \int_0^{x_F} dx x^2 \sqrt{1 + x^2} = \begin{cases} \frac{1}{3} x_F^3 \left(1 + \frac{3}{10} x_F^2 + \dots\right), & x_F \ll 1 \text{ (caz nerelativist)} \\ \frac{1}{4} x_F^3 \left(1 + \frac{1}{x_F^2} + \dots\right), & x_F \gg 1 \text{ (caz relativist)} \end{cases}$$

$$\bar{R} = \frac{m_e c}{\hbar} R$$

$$\bar{M} = \frac{9\pi M}{8 m_p}$$

$$\begin{aligned} x_F &= \frac{p_F}{m_e c} = \frac{\hbar}{m_e c} \left(\frac{3\pi^2}{v} \right)^{1/3} \\ &= \frac{\hbar}{m_e c} \left(3\pi^2 \frac{3 M}{8\pi m_p} \frac{1}{R^3} \right)^{1/3} = \frac{\hbar}{m_e c} \frac{1}{R} \underbrace{\left(\frac{9\pi M}{8 m_p} \right)^{1/3}}_{\bar{M}} = \frac{\bar{M}^{1/3}}{\bar{R}} \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} P_0 &= -\frac{\partial(E_0 / N)}{\partial v} = \frac{m_e^4 c^5}{\hbar^3 \pi^2} \left[-f(x_F) - \frac{\partial f(x_F)}{\partial x_F} v \frac{\partial x_F}{\partial v} \right] = \frac{m_e^4 c^5}{\hbar^3 \pi^2} \left[\frac{1}{3} x_F^3 \sqrt{1+x_F^2} - f(x_F) \right] \\ &= \begin{cases} \frac{1}{15} \frac{m_e^4 c^5}{\hbar^3 \pi^2} x_F^5 \dots x_F \ll 1 \text{ (caz nerelativist)} \\ \frac{1}{12} \frac{m_e^4 c^5}{\hbar^3 \pi^2} (x_F^4 - x_F^2) \dots x_F \gg 1 \text{ (caz relativist)} \end{cases} \\ &= \begin{cases} \frac{4}{5} K \frac{\bar{M}^{5/3}}{\bar{R}^5} \dots \text{caz nerelativist} \\ K \left(\frac{\bar{M}^{4/3}}{\bar{R}^4} - \frac{\bar{M}^{2/3}}{\bar{R}^2} \right) \dots \text{caz relativist} \end{cases} \end{aligned} \quad K = \frac{m_e c^2}{12\pi^2} \left(\frac{m_e c}{\hbar} \right)^3$$

IV. Discuția relațiilor masă-raza stelei degenerate.

$$P_0 = \frac{G M^2}{4\pi R^4} = \underbrace{\frac{G}{4\pi} \left(\frac{8m_p}{9\pi}\right)^2 \left(\frac{m_e c}{\hbar}\right)^4}_{\cong K^*} \frac{\bar{M}^2}{\bar{R}^4} = K^* \frac{\bar{M}^2}{\bar{R}^4}$$

$$K^* = \frac{G}{4\pi} \left(\frac{8m_p}{9\pi}\right)^2 \left(\frac{m_e c}{\hbar}\right)^4$$

A. Pentru cazul nerelativist

$$\bar{R} = \frac{4 K}{5 K^*} \frac{1}{\bar{M}^{1/3}}$$

$$\frac{K}{K^*} = \bar{M}_0^{2/3}$$

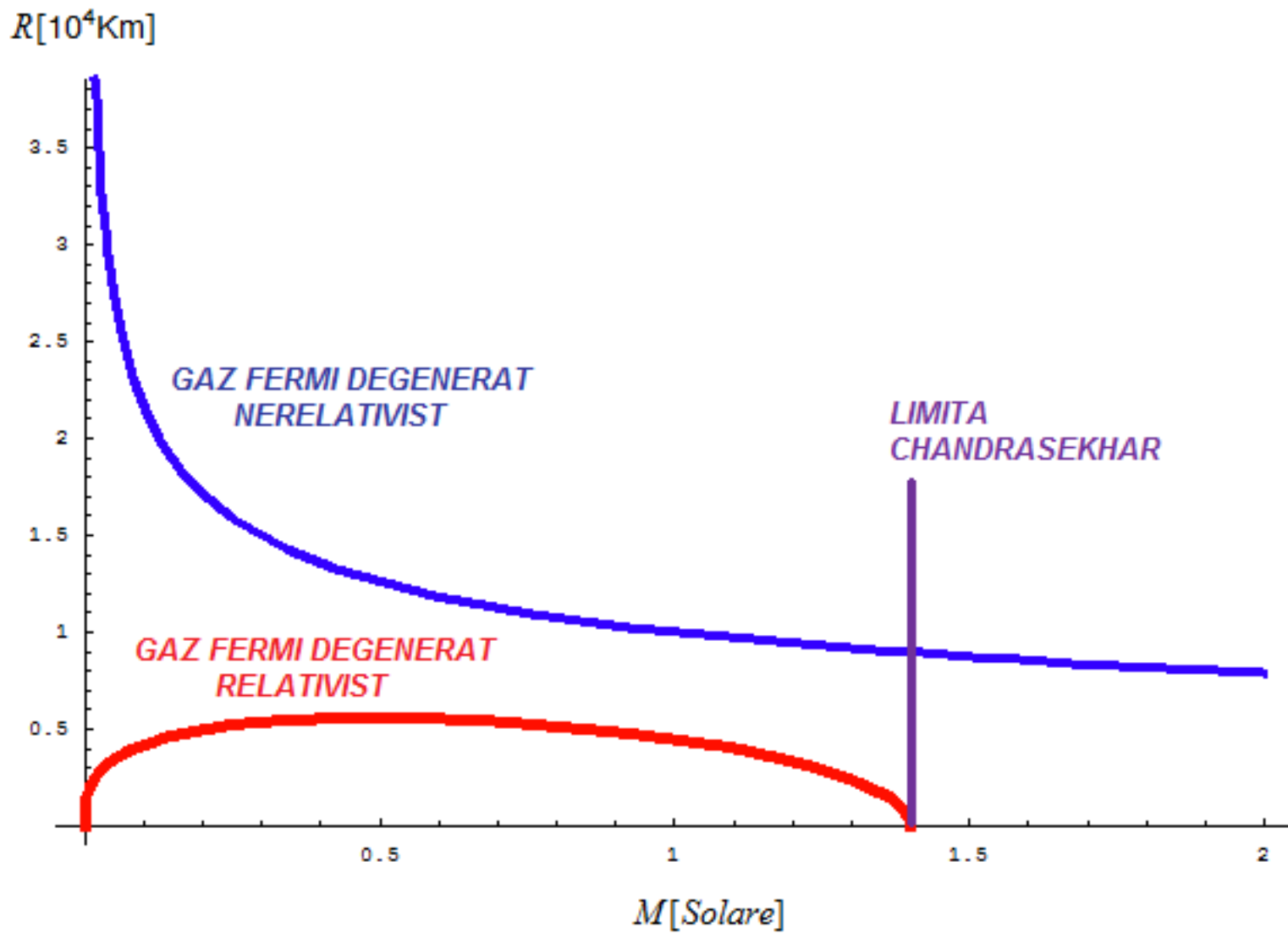
$$\boxed{\bar{R}_{nerelativist} = \frac{4 \bar{M}_0^{2/3}}{5 \bar{M}^{1/3}}}$$

B. Pentru cazul relativist

$$\boxed{\bar{R}_{relativist} = \bar{M}^{1/3} \sqrt{1 - \left(\frac{\bar{M}}{\bar{M}_0}\right)^{2/3}}}$$

$$\bar{M}_0 = \left(\frac{K}{K^*}\right)^{3/2} = \left(\frac{27\pi}{64}\right)^{3/2} \underbrace{\left(\frac{\hbar c}{Gm_p^2}\right)^{3/2}}_{\cong 10^{39}}$$

$$M_0 = \frac{8}{9\pi} m_p \bar{M}_0 \cong 10^{33} g \sim M_{Soare}$$

Subrahmanyan Chandrasekhar

Sir Fred Hoyle